

Bekas Bekas 9+

pedagoško gradivo

avtorici Mirjam Milharčič Hladnik, Barbara Kelbl

kazalo

uvodna beseda	3
o filmu	4
filmografski podatki.....	4
kratek sinopsis	4
zgodba.....	5
o avtorju filma.....	8

iz prve roke	8
zanimivosti o nastanku filma	10
kritike	11
ozadje filma	13
Kurdi – narod brez države	13
Kurdistan danes	14
pred ogledom filma.....	15
izhodišča za pogovor po ogledu filma	16
bekas – brata brez vsega	16
superjunaki.....	18
komedija	18
film ceste: pot ljubeznivosti in sočutja	19
zaključek filma in »Supermani« v nas.....	20
nasilje nad otroki in otroci v vojni	21
otroci in migracije.....	22
univerzalnost filma	23

Kinodvor dovoljuje in spodbuja nadaljnjo uporabo gradiva v filmsko-vzgojne namene. Veseli bomo vaših odzivov, poročil o uporabi, konkretnih učnih priprav na film, predlogov in pripomb. Gradivo je oblikovano kot pomoč staršem ali strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Za vse druge uporabe nam pošljite pisno prošnjo na kinobalon@kinodvor.org.

Kolofon | **Bekas** • Gradivo za učitelje in starše Kinobalon • Avtorici: Mirjam Milharčič Hladnik, Barbara Kelbl • Uredila: Barbara Kelbl • Jezikovni pregled: Mojca Hudolin • Slikovno gradivo: iz filma; Cinemania group / arhiv Kinodvora • Izdal v elektronski obliki: Javni zavod Kinodvor, 2014

uvodna beseda

Film **Bekas** je postavljen v Kurdistan in pripoveduje zgodbo o dveh dečkih, bratih, ki se v iskanju boljšega življenja odpravita v Ameriko, da bi poiskala Supermana. Njuna pot je na videz nesmiselna, saj sta siroti, brez denarja, potnih listov in možnosti, da bi prečkala mejo, toda njuna iznajdljivost in pogum, pa tudi osel z imenom Michael Jackson vlivajo upanje, da ni nič nemogoče.

Film odlikuje tekoča, zelo humorna in pogosto izjemno napeta pripoved, ki z otroškega vidika odpira pomembne teme. Ob ogledu učenci neprisiljeno spoznavajo drugo kulturo in dežele ter prek vrstnikov zaslutijo obrise položaja na Bližnjem vzhodu. Zgodba, ki je polna napetosti in topline, jim omogoča tudi globlji vpogled v položaj ubežnikov, migrantov, ki prihajajo v države Evropske unije, razvija občutljivost za tematiko migracij in razlogov, ki jih ženejo na pot, s poudarkom na položaju otrok. V ospredju pa je vendarle zgodba o sledenju svojim sanjam, pogumu, bratski ljubezni in pomembnosti tega, da imamo v svojem okolju osebo, na katero se lahko zanesemo.

o filmu

filmografski podatki

slovenski naslov **Bekas**

izvirni naslov **Bekas**

država produkcije Švedska, Finska, Irak

leto produkcije 2012

tehnični podatki DCP, barvni, celovečerni igrani film, 97 minut

jezik v kurdščini s slovenskimi podnapisi

režija in scenarij Karzan Kader

fotografija Johan Holmqvist

montaža Sebastian Ringler, Michal Leszcylowski

glasba Juhana Lehtiniemi

produkcija Sonet films

producentka Sandra Harms

igrajo Zamand Taha (Zana), Sarwar Fazil (Dana), Diya Mariwan (Helliya), Suliman Karim Mohamad (Baba Shalid), Rahim Hussien, Abdulrahman Mohamad, Shirwan Mohamad

distribucija Cinemania group

festivali, nagrade

Posebna omemba – Filmski festival Stockholm 2012. Najboljši film – Filmski festival Fajr Teheran 2013. Nagrada občinstva – Dubaj 2012. Najboljša žirija in najboljša produkcija – Filmski festival Gulf 2013. Najboljši film, nagrada otroške žirije – Festival otroškega filma Montreal 2014.

kratek sinopsis

Dana in Zana sta brata, bekasa (kurdsko bekas = brez staršev). Njun dom so strehe v domačem kurdskem mestu v Iraku, čez dan pa čistita čevlje, da preživita. Nekoč skozi strešno okno v lokalnem kinu gledata film o Supermanu. Sanjariti začneta, da bi odšla v Ameriko, kjer jima bi Superman pomagal do boljšega življenja. Starejši brat Dana je skrivaj zagledan v deklico Helliyo. Ko njena družina odide iz mesta, je čas tudi za njuno potovanje proti Ameriki. To nikakor ni enostavno, saj fanta nimata niti potnega lista niti spremstva odraslih. Imata pa osla po imenu Michael Jackson in veliko iznajdljivosti!

zgodba

Na ravnici ob robu mesta v iraškem Kurdistanu gruča otrok igra nogomet. Igro prekinejo klici: »*Superman je v mestu!*« Otroci se poženejo proti kinu, prerivajo med ozkimi ulicami in vzklikajo. Med njimi sta tudi Zana in Dana, a ker nimata denarja, da bi kupila vstopnico, ki stane 1 dinar, splezata na streho in skozi okence v projekcijski kabini kukata na platno. Zasači ju operater in ju grobo nažene stran. Mlajši Zana je obupan: »*Če bi bil oče še živ, ne bi dovolil, da naju kdo tepe.*«

Zana in Dana z gole vzpetine zreta na pokrajino, ki se razteza pod njima. Zanine solze je že zamenjalo otroško navdušenje: starejšemu bratu kaže, kako je letel Superman v filmu. Brat pokaže na obzorje: »*Amerika. Tam živi Superman.*« Zana je vzhičen, rad bi odšel v Ameriko k Supermanu in njegovo vznemirjenje prevzame tudi starejšega brata.

Brata se vrmeta v mesto in vidimo, da se preživljata s čiščenjem čevljev. Ko Dana čisti čevlje osornemu profesorju, se zagleda v hčerko, ki stoji ob njem. Dekle mu vrača poglede in skrivaj, a vse bolj pogumno, se drug drugemu nasmihata.

Koliko čevljev je treba očistiti, da prideš v Ameriko? Dani in Zani pride na uho, da potni list, s katerim lahko odpotuješ, stane 7000 dinarjev, očistiti bi torej morala 14.000 čevljev. Zana nenehno brblja in starejši Dana ga ustavlja, včasih tudi osorno, mu grozi z roko, da ga bo udaril. »*Brat, če bi dobil dinar vsakič, ko me udariš, bi bil milijonar,*« mu zabrusi Zana v svoj bran.

Brata v mestu obiskujeta tudi babo Shalida, starejšega slepega gospoda, ki popravlja stare radie in jima je vidno naklonjen. Zlasti mlajši, Zana, je navezan nanj in nekega dne, ko se jezi na brata, ker ga je pustil samega sredi mesta, mu Shalid naroči, naj nabere šop palic. Ko se Zana vrne, mu ukaže, da prelomi eno od njih. Paličica zlahka počí. Nato mu reče, naj poskuša zlomiti cel snop palic. Zani ne uspe. »*To je družina,*« mu reče Shalid: »*Družina je močna skupaj. En sam je šibek, ti in Dana skupaj pa sta družina in skupaj sta močna.*« Zana globoko razmišlja o njegovih besedah.

Medtem Dana sreča dekle, ki mu je bilo všeč, Helliyo. Žalostna je, ker je eden od fantov vrgel v jezero njeno zlato verižico z medaljonom. Dana se odloči, da jo bo poiskal, in čeprav ne zna plavati, se vrže v vodo. Ko želi Helliyi verižico vrniti, izve, da se dekle seli, z družino naj bi odšla v Ameriko. Ujame le še odhajajoči avto in teče za njo, toda Helliyin oče ga odžene.

V mestu žalostna novica pričaka tudi Zano. Baba Shalid je umrl. Obup obeh bratov se prelije v trdno odločenost, da zapustita rodno mesto in se odpravita v Ameriko. Za Helliyo, predvsem pa k Supermanu.

Dana se načrta loti racionalno: pri tihotapcih poizveduje, kako bi z verižico lahko kupil potni list, Zani pokaže zemljevid, na katerem sicer povsem napačno označi Ameriko in (namerno) optimistično skrajša dolžino poti. Zana pa si kupi beležko, v katero zapisuje imena vseh, ki se grdo obnašajo do njega, da jih bo zatožil Supermanu: prvi na spisku so Sadam in njegovi vojaki, ki so jima ubili očeta in mamo. Tihotapci ju ne jemljejo resno, zato brata spremenita načrt – za ves denar, ki ga imata, kupita osla in ga poimenujeta Michael Jackson. Pred odhodom gresta na pokopališče, kjer sta pokopana mama in oče, da se poslovita. Dana bratu zaupa, da ima Superman moč, da oživi mrtve ljudi.

Brata se odpravita na pot in za njima se vije dolg rep otrok, ki jima želijo srečo. Pot v Ameriko se vleče po suhi, pustni cesti, a Zana in Dana sta polna optimizma. Mahata mimoidočim tovornjakom, ob vrsti avtov v avtopralnici našamponirata svojega osla, se menita o Supermanu (*»ki govori kurdsko, švedsko in kitajsko«*) in ugibata, ali bo imel tudi njegov otrok nadnaravne moči. Na postajališču zagledata tovornjak s kokakolo, in ko Dana spleza nanj, da bi vzel dve steklenki, tovornjak odpelje. Dana ne more skočiti dol in Zana ostane sam sredi dolge ceste. Ve, da na oslu nikoli ne bo ujel brata, a se vseeno odpravi za njim. Na poti sreča starca, ki gre otovorjen v sosednjo vas, in mu pomaga. In naenkrat se sredi dolge, prazne ceste pojavi Dana, ki je uspel skočiti s tovornjaka.

Brata sta spet skupaj, a čakajo ju nove preizkušnje. Vojaki na nadzorni točki ju ne pustijo naprej, zato morata prespati v bližnji vasi. Tokrat jima uspe prepričati lokalnega tihotapca, da ju v zameno za zlato ogrlico odpelje čez mejo. Dana nenadoma na ulici zagleda Helliyo in ona mu prizna, da se je z odhodom v Ameriko le hvalila pred prijateljico, v resnici pa je oče dobil službo v tem novem kraju. Zjutraj, ko se tihotapec odpravlja na pot, Zana zaman čaka starejšega brata. Zadržal se je na zmenku s Helliyo in ji vrnil zlato verižico. Brez zlata pa ju tihotapec noče vzeti s seboj. Zana je razočaran, sploh ko mu brat pove, da bi rad ostal tu, s Helliyo. Čuti, da brat ni izdal le njega, ampak tudi očeta in mamo, ki ju zdaj Superman ne bo mogel obuditi v življenje. Obupan steče stran in v teku pride do tovarne, iz katere razvažajo tobak. To je edina druga pot čez mejo, za katero je slišal od tihotapcev. Skrije se pod podvozje enega od tovornjakov, in šele ko ta drdra po cesti proti meji, se zave nevarnosti svojega dejanja. Na meji, skritega v podvozzju, ki ga preiskujejo vojaki, ga Dana uspe dohiteti in ga

obupano kliče. *»Nikoli ti ne bom povedal, kje se skrivam,«* se naivno izda Zana. Brat se mu opraviči. Obljubi mu, da bosta skupaj odšla v Ameriko. Da raje umre, kot da ga spet onesreči, in da hoče, da ostaneta skupaj. Ko se uspeta rešiti, srečata moškega, ki ju je ob srečanju s tihotapci prepoznal, saj se je z njunim očetom boril v vojni. Ko moški vidi, kaj vse sta prestala v želji, da bi prečkala mejo, jima obljubi pomoč. Pregovori tihotapca, da ju po nevarni poti, skrita v vrečo v prtljažniku, spravi čez mejo. Neusmiljeni tihotapec pa se ju ob prvem zapletu vseeno znebi in ju vrže na cesto. Zana in Dana spet pešačita proti Ameriki, ob cesti je vse več sledov nikoli čisto zares minule vojne, deli vojaških vozil, barikad. Ko Dana skoči vstran, da bi se izognil drvečemu avtomobilu, začuti, da je stopil na mino. Ve, da se ne sme premakniti, in Zani ukaže, da se umakne. Mlajši brat ga noče zapustiti, zato ga Dana odžene s kamenjem. Zana teče v bližnjo vas po pomoč, Dana pa se medtem okamenel, s potnim srhom na obrazu, odloča, ali naj poskusi tvegati in stopiti z mine. Klicem na pomoč ne prisluhne nihče od vaščanov, Dana pa se medtem odloči in se vrže z mine. Tišina je. Mina ne počí, čez čas le slabotno zašušti. Očitno ni bila več aktivna.

Dana v vasi najde brata, skrušenega, ker ga ni uspel rešiti. Ko ga Zana zagleda, je presenečen: *»Brat, kaj nisi mrtev?«* *»Kako naj bom mrtev?«* mu odvrne Dana: *»Jaz sem Superman in Superman ne more umreti.«* Stečeta si naproti in se vrtita v objemu. Prava junaka sta onadva!

o avtorju filma

Režiser filma Karzan Kader je bil rojen leta 1982 v Suleymaniji, kurdskem mestu na severovzhodu Iraka. Še kot deček, leta 1991, je z družino zapustil Irak in leto pozneje prispel na Švedsko. Osnovno zgodbo v filmu torej črpa iz lastne izkušnje.

Kmalu po prihodu na Švedsko je začutil željo po pripovedovanju zgodb. Zgodaj je samostojno snemal kratke filme in bil leta 2007 sprejet na Dramski inštitut kot eden od štirih študentov režije. Tri leta pozneje se je vrnil v domači Kurdistan, kjer je posnel svoj diplomski film, krajšo verzijo **Bekasa** (2010). Film je bil nagrajen na več festivalih na Švedskem in v tujini in režiser se je odločil, da ga razvije v celovečerni film.

Veliko je snemal tudi reklame in sodeloval pri različnih filmskih produkcijah, med drugim z norveškim režiserjem Pettrom Neassom. Leta 2010 je posnel celovečerni film o štirih prijateljih (**De fyra sista**), ki živijo na Švedskem ilegalno, ker niso dobili azila. **Bekas** je njegov drugi celovečerni film.

iz prve roke

Leto 1991 /.../ Vidim sebe in svojega brata, kako prečkava mejo z Irakom. Utrujena, lačna in prestrašena. To je moja zgodba o odhodu iz Kurdistanu, Iraka. Povedati sem jo želel, ker sem se zaljubil v sanje o tem, kako stopam po ulicah Amerike in živim v miru, daleč stran od Sadamove vojne.

Ta del sveta je v vojni že tako dolgo, da je postala normalna. Želim, da bi bila ta zgodba kot močan kurdski glas, ki prav to sporoča svetu.

Ko sem bil še majhen, sem prvič videl film **Rambo**. Na ulicah pa sem videl same vojake, Sadam je bil vsepovsod. Rekel sem si: »Tu potrebujemo Ramba, da se znebi vse te vojske, Sadama. Skoval sem načrt, da grem v Ameriko in pripeljem Ramba v Kurdistan, da osvobodi moje ljudi. Imel sem tudi knjižico, v katero sem si zapisoval, kateri vojak se je zlobno obnašal do mene na poti v šolo ali v mesto. Vse sem si zapisal. Ta zvezek sem hotel dati Rambu in mu povedati, da je Sadam zloben.

V vojni veliko ljudi postane »bekas« – izgubijo starše. Fanta v filmu imata le drug drugega in najhujše, kar se jima lahko zgodi, je, da se ločita. V kurdskem jeziku je to zelo močna in

pomembna beseda. Želel sem, da bi svet opozoril nanjo, na vojno v Kurdistanu in na to, koliko ljudi je dejansko postalo bekas.

Moj režijski pristop daje filmu izrazit občutek resničnosti. Z direktorjem fotografije, Johanom Holmqvistom, sva delo opravila brez vizualnih učinkov in dodatnih luči. Pokrajina v Kurdistanu je sama po sebi epska.

Želeli smo zajeti vse – pokrajino, puščave, pa tudi živahna mesta in vasice, kjer ljudje živijo svoja revna življenja. Zame je bilo pomembno tudi to, da v težki zgodbi najdem ravnotežje med humorjem in dramo.

Menim, da prinese dobremu filmu 50 odstotkov uspeha scenarij, 30 igralci, 10 odstotkov snemanje in 10 montaža. /.../ To ne pomeni, da tako mora biti, ampak da jaz tako mislim in verjamem in DELAM.

Narediti film z otroki je težko. Tudi snemanje z živalmi je zahtevno. Ko pa imaš otroke, ki še nikoli niso videli kamere, in delaš še z živaljo, kot je osel, to ni lahka kombinacija (*smeh* ...).

- Karzan Kader, režiser in scenarist

zanimivosti o nastanku filma

Zgodba temelji na osebni izkušnji režiserja. Ko je njegova družina leta 1991 zapustila Irak in odšla v Evropo, je potovanje trajalo 11 mesecev. Skrivaj so prečkali eno državo za drugo, eno mejo za drugo. Režiser pravi, da je želel v film prenesti občutke, ki jih je doživljal v tistem času.

Pomembno se mu je zdelo, da film posname z otroške perspektive – da poudari otroški vidik zgodbe. Zato je tudi filmska kamera v filmu spuščena na višino otroka in snema dogajanje z višine otroških oči. V mnogih prizorih so odrasli tako videti višji, včasih je celo posneto zgolj telo, brez gornjega dela trupa in glave.

Snemanje filma je potekalo na resničnih lokacijah v Kurdistanu, ne v studiu. Režiser je želel ujeti resnični utrip pokrajine in ljudi, zato se je izogibal uporabi umetnih luči, studijskih scen, kulis. Realistični pristop je uporabil tudi pri izboru igralcev (v filmu nastopajo naturščiki), v kostumografiji in glasbi.

Fanta, ki bi v filmu igrala vlogi obeh bratov, je režiser iskal v šolah, sirotišnicah in na ulicah po vsem Kurdistanu. Preizkusil je na stotine otrok, da bi našel prava dva, ki bi ustrezala vlogi. Pravi, da je bilo iskanje še posebej težko, saj v Kurdistanu ni profesionalnih igralcev in igralskih šol, predvsem pa si je želel, da bi bili igralci čim bolj naravni.

Zamanda Taho – fanta, ki igra Zano, je režiser našel v lokalni sirotišnici. Ko je vstopil, so se vsi otroci obrnili proti prišleku, le eden je stekel naravnost k ekipi in začel radovedno preiskovati vso opremo, ki so jo imeli s seboj, preizkušati kamero, spraševati ... Režiser je naredil nekaj preizkusnih posnetkov in ugotovil, da ima pravi glas, obraz in energijo, ter ga izbral za vlogo.

Film so snemali od avgusta do oktobra 2011 v Kurdistanu. V državi je bila takrat precej napeta politična situacija, veliko je bilo demonstracij, streljanj na ulicah. Snemanje so morali nekajkrat prekiniti, saj se je režiser bal za varnost ekipe in otrok. Prav zato, ker so med snemanjem doživeli marsikaj dobrega in slabega, se je ekipa močno povezala.

kritike

»**Bekas** – mešanica družinske drame, romance, komedije, pustolovščine in filma ceste – je film, ki nagovarja skoraj vse generacije, v njem bo vsak odkril nekaj zase. Otroci bodo prek njega spoznavali drugo kulturo in življenja prikrajšanih vrstnikov z drugega konca sveta, odrasle bo spomnil na otroški čas, ko so se zdele vse, še tako utopične sanje uresničljive.

Zgodba, posredovana iz perspektive dveh otroških protagonistov, je preprosta, vendar napeta (za odrasle, ki se zavedamo nevarnih okoliščin, morda še bolj kot za otroke), dialogi so lahko sledljivi in polni humorja, dečka, ki brata upodabljata, sta naravno očarljiva, film, ki ga odlikujeta izvrstna fotografija Johana Holmqvista in udarna glasba Juhana Lehtiniemia, pa po energiji še najbolj spominja na Boylovega z osmimi oskarji nagrajenega ljubljenca občinstva – **Revnega milijonarja**.

Drugi, delno avtobiografski celovečerec Karzana Kadra – kurdskega režiserja, ki je pri devetih letih z družino prebegnil iz Iraka na Švedsko – je eno najprijetnejših presenečenj leta: feel-good film, ki vam bo s svojim čustvenim nabojem, iskrenostjo, humorjem in neumorno otroško energijo ogrel srce. **Bekas** je film, ki ga lahko brez pomisleka priporočam vsakomur. Ne morem si predstavljati, da komu ne bi bil všeč.«

- Klemen Černe, Siol.net

»Da vse to počneta pod vplivom filma, ki sta ga videla, ne preseneča: prav film te sili, da počneš in verjameš nore stvari. Iz tebe potegne vso naivnost, ki jo premoreš. Omogoča ti beg od realnosti. Ogroža in spodkopava oblast. In ja, prav film oživlja mrtve. Film je *good guy*. ZA.«

- Marcel Štefančič jr., *Mladina*

»**Bekas** je lep, resen in zelo duhovit vsegeneracijski film o sanjah, o strasti, ki je potrebna za dosego le teh, o neskončnem verjetju v njihovo uresničitev in predvsem o tem, da je vse lažje, dokler te sanje sanjamo skupaj. Kot na nogometnem prvenstvu, le da je zmaga za Zano in Dano veliko bolj življenjska. In veliko lepša.«

- Gaja Pöschl, *Radio Slovenija*

»Posrečena mešanica otroške komedije, socialne drame, filmskega realizma in filma ceste.«

- Eloy Domínguez Serén, *Cineuropa*

»Preprosta zgodba o prizadevanju, da bi dosegli nemogoče sanje. Lepo posneti **Bekas** deluje na različnih ravneh in nam predstavi zanimivo otroško perspektivo iraškega Kurdistanu v zgodnjih devetdesetih letih, ko so Kurdi bežali pred Sadamovim režimom.«

- Mark Adams, *Screendaily*

»Film boste popolnoma objeli, z vsem srcem. /.../ Čeprav protagonista nista igralca, vas bosta očarala s svojimi šalami, bratskim rivalstvom in neizogibno – z ljubeznijo. Karzan Kader zna ustvariti prizore, v katerih boste navijali zanj, da bi ušla nemogoči situaciji in napredovala proti cilju, ki naj bi bil »samo nekaj kilometrov stran« /.../. Vsakdo, ki je občudoval Quvenzhané Wallis v **Zvereh iz južne divjine**, bi si moral ogledati ta dva fanta.«

- (*A Nutshell*) Review

ozadje filma

Kurdi – narod brez države

Film **Bekas** se dogaja v Kurdistanu – v Iraku leta 1990. Kurdistan je veliko območje, na katerem živijo Kurdi; zavzema vzhodni del Turčije in Iraka, severni del Sirije in zahodni del Irana. Kurdistan se razteza od Armenije do Sredozemlja in ob bregovih Tigrisa do iranskega višavja, velik pa je toliko kot Francija. To je slikovito območje gora in nedostopnih krajev, pa tudi rodovitnih nižin in bogatih naftnih polj ter milijonskih velemest. Kurdi živijo na omenjenem področju neprekinjeno že dolga stoletja in imajo bogato zgodovino in tradicionalno kulturo. Njihov jezik je indoevropski in ni podoben ne turščini ne arabščini, pač pa farsiju in paštunskemu jeziku. Po veroizpovedi je večina sunitskih muslimanov, manjši deli kurdskega naroda pa so judovske in krščanske vere, razširjen je sufizem.

Kurdov je trideset milijonov, morda tudi štirideset. Točnega števila ni mogoče ugotoviti, saj so Kurdi narod brez lastne države. Živijo v štirih različnih državah in v vseh štirih sistematično kršijo njihove pravice. To je povezano z dejstvom, da je na območju, kjer živijo Kurdi, veliko neprecenljivega bogastva – nafte in vode. Poleg tega leži Kurdistan na področju Bližnjega vzhoda, ki je že stoletja področje vojaškega posredovanja. Na njihovem ozemlju so se v zgodovini – in se še danes – velesile vedno prerivale za nadvlado: Turki, Perzijci, v 20. stoletju Francozi in Angleži, konec 20. stoletja pa Američani. V vseh teh prerekanjih, bojevanjih in razdelitvah so bile kurdske zahteve po neodvisnosti ali avtonomiji vedno poražene. Njihovo ozemlje je presekano z mejami, ki niso naravne, gospodarske ali kulturne in jezikovne meje. To so umetne meje, ki so jih zarisale velesile in z njimi globoko zarezale med ljudi, družine, sorodstva; ločile so mesta, pokrajine, življenjski prostor kurdskega naroda.

Te meje so usodno zaznamovale življenje naroda in ljudi. Ne samo v smislu omejevanja gospodarskega in kulturnega razvoja, temveč predvsem v smislu nenehnih bojev in spopadov. Zatiranju nacionalnih pravic in deljenju njihovega življenjskega prostora so se namreč Kurdi upirali in se še upirajo. Upirajo se tudi z orožjem, saj se je iz številnih slabih izkušenj v zgodovini, ko so jim nekatere velesile ponudile pomoč in jih potem prevarale, izostrilo prepričanje, da svojega položaja ne morejo izboljšati brez oboroženega odpora. Posledica boja za samostojnost ali vsaj priznanje etničnih in nacionalnih pravic je bilo silovito nasilje, ki so ga nad njimi izvajale države, med katere je razdeljen Kurdistan. Najhujšemu nasilju so bili Kurdi desetletja izpostavljeni v Turčiji in Iraku, vse do ameriške zasedbe, ki je končala diktaturo

Sadama Huseina, a ponovno vnesla v regijo hude napetosti, negotovost in vojaško preganjanje civilnega prebivalstva.

Film **Bekas** se začne v iraškem delu Kurdistana leta 1990. Izvemo, da sta brata brez staršev, ki sta bila ubita v enem od številnih napadov iraške vojske na kurdske vasi. Zgodovinsko gledano bi lahko šlo za najbolj brutalno obračunavanje iraške vojske z nedolžnim kurdskim prebivalstvom v letih 1987–1988. V več ofenzivah je iraško vojno letalstvo sistematično uporabilo strupeni plin in uničilo na stotine vasi, ubitih je bilo okrog 180.000 ljudi. To je lahko razlog, da brata nimata nobenih sorodnikov, da sta dejansko sama na svetu. Zaradi vojaškega obračunavanja je področje, ki ga prikazuje film, polno vojaških sil, nadzornih točk, ljudi, ki si želijo pobegniti iz države, prekupčevalcev s potnimi listi, seveda pa je tudi gibanje civilnega prebivalstva omejeno ali celo onemogočeno.

Kurdistan danes

Po zalivski vojni leta 1991, ko je bil režim Sadama Huseina oslabljen, so Kurdi v iraškem delu Kurdistana dobili veliko ameriško podporo in zaradi tega tudi dejansko avtonomijo. Graditi so začeli vzporedne državne institucije, lasten šolski in ekonomski sistem in uporabljati kurdski jezik. Leta 2003, ob ameriški invaziji na Irak in njegovi zasedbi, so Kurdi zavzeli Kirkuk – središče bogatih nahajališč nafte – in ga začeli naseljevati s kurdskim prebivalstvom, arabsko prebivalstvo pa so pregnali. Kurdistan je kmalu postal ekonomsko razvito in turistično privlačno področje, ki pa je od leta 2013 spet obkroženo in presekano s hudimi vojaškimi operacijami; najbolj množične žrtve so med civilnim prebivalstvom. Na eni strani divja državljanska vojna v Siriji, na drugi strani se vedno bolj širijo vojaške operacije skrajnežev tako imenovane Islamske države, kar predstavlja veliko grožnjo miru in napredku Kurdistana in celotne regije. Konec leta 2014 in na začetku leta 2015 so bile kurdske vojaške operacije v žarišču poročanja o napredovanju sil Islamske države, ki so se jim uspešno upirali.

pred ogledom filma

Pred ogledom filma poiščimo na zemljevidih **Kurdistan**, deželo, ki je razdeljena med štiri države. Z učenci se pogovorimo o tem, kar že vedo o teh krajih in dogajanjih v navedenih državah. Od koga oz. kje so to izvedeli? Ima kdo kako osebno izkušnjo iz teh krajev? Če poznate koga, ki izvira iz teh držav, naj deželo in ljudi predstavi s svojega vidika.

Z učenci lahko raziščemo, kdo so **Kurdi** in kakšno je njihovo življenje. Pomagamo si lahko z zapisom, ki ga je za to gradivo pripravila Mirjam Milharčič Hladnik

Poiščimo na spletu tudi fotografije Kurdistana. Po ogledu filma lahko primerjamo te vtise s podobo pokrajine, ki jo je prikazal film. Režiser pravi, da ga je posebej očarala svetloba v teh krajih. Učenci naj skušajo med ogledom opazovati, v katerih prizorih to pride še posebej do izraza.

Režiser film **Bekas** označi kot komedijo, pustolovščino in dramo; mnogi kritiki pa ga opisujejo kot film ceste (road movie) – kaj te oznake pomenijo? Raziščimo.

Pred ogledom filma se lahko pogovorimo o komedijah. Kakšne vrste komedij učenci radi gledajo? Je namen komedij le, da nas zabavajo, ali od njih pričakujejo tudi kaj drugega? O komediji in filmu ceste bomo spregovorili tudi po ogledu filma.

Ob ogledu smo lahko pozorni tudi na to, kako premišljeno uporablja režiser bližnji posnetek. Poskusimo opazovati, v katerih trenutkih pusti, da zgodbo in občutja podaja le od blizu posnet obraz glavnih junakov, in kako uspe s tem podati več, kot bi povedal z besedami ali z drugimi filmskimi izraznimi sredstvi.

izhodišča za pogovor po ogledu filma

bekas – brata brez vsega

Film nam mojstrsko pokaže položaj bratov: sta siroti, brez sorodnikov, v vasi jima redko kdo pomaga. Ko umre njun edini zavetnik in prijatelj, baba Shalid, ostaneta popolnoma sama na svetu. Kljub temu vidimo, da si poskušata zaslužiti denar s čiščenjem čevljev in se otroško zabavati. Film posebej natančno prikaže njun odnos zaveznitva, medsebojne pomoči, navezanosti in ljubezni. Ta odnos ni simetričen ali enostaven. Mlajši brat Zana je v mnogih primerih bolj odrasel, bolj skrben in ljubeč od starejšega Dane. Starejši misli še na kaj drugega kot zgolj na njuno preživetje in njun načrt – priti do Supermana in Amerike. Zaljubljen je in sanjari o svoji izvoljenki, zato se izneveri mlajšemu bratu in njuni lojalnosti. Zaplet in razplet filma sledita njegovi ljubezenski dogodivščini, ki teče vzporedno z ljubeznijo in skrbjo mlajšega brata. Ta ju nazadnje zbliža in poveže v prepričanju, da lahko svoje težave rešita samo sama in da sta Supermana prav onadva.

V pogovoru po ogledu filma opišimo oba brata: Kakšen je bil Zana? Katere lastnosti bi pripisali Dani? Sta si bila brata v čem podobna? Kaj pa ju je razlikovalo? Kateri od bratov je bil kakemu učencu bliže in zakaj?

Zana in Dana sta siroti, brez denarja, doma, sorodnikov; služita s čiščenjem čevljev, spita na strehah, vodo jima daje prijazna vaščanka. Si lahko predstavljamo, kako bi se počutili, če bi bili na njunem mestu? Kaj bi pogrešali? Česa nas bi bilo najbolj strah? S starejšimi učenci spregovorimo tudi o tem, kako lahko mi in družba pomagamo takim otrokom oziroma – še bolje – preprečimo, da bi se znašli v takem položaju.

Na nekaj mestih v filmu vidimo, kako brata pogrešata očeta in mamo, družino. Se spomnimo kakega takega prizora? (Na primer: ko Zana na ulici kuka skozi dvorišče v jedilnico družine, ki mirno obeduje.)

Izpostavimo tudi odnos med bratoma in njunim zaščitnikom, slepim babo Shalidom (stric Shalid) ter posebej prizor, ko mlajšemu bratu pojasni, da je družina močna samo, če je povezana, in da sta tudi on in brat družina, ki ju mora povezovati sloga in moč. Mlajši brat Zana temu nasvetu sledi skozi ves film.

Rdeča nit filma je odnos med bratoma, ki ga lahko opišemo kot ljubezen in lojalnost, povezanost in soodvisnost. Kako so učenci doživeli njun odnos? Kateri dogodki so kazali, kaj do brata čuti Zana? Kakšen odnos do mlajšega brata je imel Dana? Kako je bilo to prikazano v

filmu? Občasno med njima prihaja tudi do konfliktov. Dana se pogosto jezi na brata, mu celo grozi, da ga bo udaril. Se nam njegovi odzivi zdijo pravilni?

Starejši brat Dana, čeprav je tudi on star šele 11 let, pogosto prevzema skrb za bratca, kot bi bil že zrel in odgovoren odrasli. Spomnimo se prizorov, v katerih je to še posebej razvidno, pa tudi dogodkov, ki kažejo, da je vendarle še otrok ali ravna neodgovorno.

Brata družijo sposobnost, da sanjata o izhodu iz svojega položaja; odločnost, da sledita svojim sanjam; pogum in vztrajnost, da ne podležeta še tako hudim preizkušnjam; iznajdljivost in premišljenost, s katerima se rešita pred velikimi nevarnostmi; ter predvsem spoznanje, da sta skupaj močnejša in da lahko le z medsebojno pomočjo preživita. S katerimi dogodki je režiser pokazal njun pogum, kako vidimo njuno vztrajnost in iznajdljivost?

superjunaki

V središču zgodbe je zaplet, ko se brata odločita, da morata v Ameriko, kjer živi Superman, ki jima bo pomagal rešiti njune težave. To je splošna tema o tem, kako na nas vplivajo filmi, kaj si od otroških let predstavljamo, da je v daljnih krajih – ne pravljичnih, pač pa resničnih – in kako filmi vplivajo na našo domišljijo. Posebej izpostavljena je tudi vloga superjunakov – oseb s posebnimi, nadnaravnimi močmi.

Kakšne vse posebne moči brata pripisujeta Supermanu? Z učenci se pogovorimo o superjunakih v filmih, risankah, knjigah, stripih, ki jih poznajo. Zakaj so jim všeč ti junaki? So si tudi sami kdaj predstavljali, da bi imeli njihove moči?

Lahko opišejo tudi junake, ki so jih imeli v mlajših letih. Kdo pa so njihovi vzorniki danes? Imajo tudi ti kake posebne zmožnosti, odlike, sposobnosti?

komedija

Kateri prizori v filmu so se nam zdeli najbolj smešni? Če smo se že pred ogledom filma pogovarjali o komediji, primerjajmo ugotovitve po ogledu. Je naš pogled na komedijo zdaj kaj drugačen?

Komedije so priljubljene med gledalci prav zato, ker se ob njih zabavamo in sprostim. Ali to pomeni, da je edini namen komedij zabava? Ali pa komedije lahko govorijo tudi o globljih stvareh – odstirajo človeške pomanjkljivosti in slabosti, razkrivajo pereče družbene teme? Čeprav film **Bekas** govori o dečkih, ki sta siroti, živita v državi, opustošeni od nenehnih vojn, in se podata na nevarno pot, imamo ob ogledu skoraj ves čas na ustih nasmeh. Mnogi avtorji komedij skozi smeh pripovedujejo o resnih in pomembnih stvareh: o življenju, ljudeh, njihovih težavah, upanjih, razočaranjih. Žanr komedije izberejo zato, ker jim omogoča, da na temne strani življenja pogledajo s svetlejši plati, ne da bi jim s tem zmanjševali pomen. Režiser Karzan Kader je dejal, da je s filmom hotel opozoriti na težave razklane dežele, v kateri otroci že desetletja odraščajo v konfliktnih in spopadnih, a tudi, da je v film hotel vnesti toplino in smeh. Se lahko smejemo tudi v najtežjih trenutkih? Se je učencem že zgodilo, da so kako stvar videli bolj jasno, če so nanjo pogledali s humorne plati?

film ceste: pot ljubeznivosti in sočutja

Bekas je pravi film ceste (»road movie«), saj se bratoma dogodivščine vrstijo druga za drugo, nekatere zabavne, druge smrtno nevarne. Njune poti se tudi nekajkrat ločijo, kar predstavlja posebej dramatične zaplete in nestrpno pričakovanje, ali ju bo usoda ponovno združila.

Filmi ceste so tista filmska dela, v katerih osrednji lok pripovedi tvori potovanje, pot glavnega junaka (ali junakov). Z učenci razčlenimo, kako so bili prikazani glavni elementi, ki ustvarjajo ta žanr: motivi, ki ženejo junaka na pot; katere pripetljaje na poti vključuje zgodba in kakšen je njihov pomen za junaka; kakšen je cilj potovanja. Bodimo pozorni na to, da se v filmih ceste pod zunanjimi okoliščinami potovanja pogosto razkriva še ena plast: notranje potovanje junaka – sprememba, ki jo pot povzroči v njem.

Brata se odpravita na pot v želji, da bi spoznala Supermana. Kaj tiči v ozadju te želje? Kaj jima predstavlja Superman? Za Dano je pot povezana tudi z odhodom deklice, v katero je zaljubljen. Tu vidimo en cilj, a dve poti do njega, iz katerega film gradi napetost do končnega razpleta, ki pokaže pravilnost nasveta njunega zaščitnika – v slogi je moč in večja verjetnost uspeha.

Pogovorimo se tudi o srečanjih na poti – kako mlajši brat pomaga staremu moškemu s cizo, mu ponudi dragoceno kokakolo – skratka, zaradi svojega težkega položaja ni nesramen ali sebičen, ampak prav nasprotno – ljubezniv in sočuten.

Posebej izpostavimo odločitev mlajšega brata, da se oprime podvozja tovornjaka in uresniči zastavljeni cilj, ter načine, kako starejši brat sledi temu zgledu oziroma njegov odnos do mlajšega brata. Gledalce povabimo, da opišejo prizore, ki so jim ostali v spominu in jih interpretirajo v kontekstu iznajdljivosti obeh bratov – minsko polje, vojaška zapora, iskanje pomoči, zapleti z ogrlico. Kako so ti prizori kazali njun pogum in domiselnost pri reševanju težav na poti?

Je potovanje Zano in Dano spremenilo? Do kakšnih spoznanj sta prišla? Opišimo, kako smo to videli v filmu. Kateri dogodki so sprožili spremembe v njunem odnosu? Odgovori se navezujejo tudi na naslednjo temo v filmu.

zaključek filma in »Supermani« v nas

Zaključek filma gradi prav na spoznanju obeh glavnih likov, da jima Amerika in Superman ne bosta pomagala, pač pa si bosta pot v boljšo prihodnost lahko utrla sama in drug z drugim.

Sanje in pot do njih so pomembne zato, da sprevidimo, tako kot brata v filmu **Bekas**, da moramo najti moč in sposobnost za življenje v sebi in v tistih najbližjih, ki so nam resnično v oporo in nam vračajo, kar jim dajemo. V tem smislu je film pokazal, da je življenje brez vsega prav tako – ali pa še bolj – bogato, vznemirljivo, polno načrtov in sanj, preizkušenj, zmag in

porazov, kot pa življenje nas, ki imamo veliko in včasih tudi preveč. Brata nimata nič, pa vendar imata izjemen pogum, veselje, odločnost in premissljenost – ter seveda drug drugega.

Z učenci se pogovorimo, kako so sami doživeli konec filma. Kaj so pomenile besede Dane, da je on Superman? Je to mislil dobesedno (da je res Superman) ali bi to lahko pomenilo kaj drugega?

nasilje nad otroki in otroci v vojni

Po ogledu filma izpostavimo vprašanje nasilja odraslih nad otroki, ki ga je v filmu veliko in je za naše okolje nepredstavljivo – klofutanje, vlečenje za ušesa, odzivanje, vpitje. V filmu vidimo, da se odrasli tako obnašajo do obeh bratov, pa tudi ženska, ki jima da vodo, klofuta svojega sina. Kako so učenci doživeli te nasilne prizore?

Tematiziramo lahko tudi razloge za tako obnašanje in opozorimo, da zgodovinsko gledano tudi pri nas ni bilo nič drugače, ne v šoli in ne doma. Opisi telesnega kaznovanja doma in v šoli iz ne tako davne zgodovine, ki so jih zapisali znani slovenski ustvarjalci in ustvarjalke, bodo popestrili pogovor – poudarek bo seveda na tem, da tudi takrat, ko je bilo telesno kaznovanje dovoljeno, tega niso počeli vsi starši in učitelji. Največ nazornih primerov najdemo v poglavju Vsakdanja maša šibe in Šola kljubovanja v knjigi Alenke Puhar, *Prvotno besedilo življenja* (1982, 2004). Primerov je ogromno in so zares pretresljivi. Posebej zanimivo je dejstvo, da je bilo telesno kaznovanje v šolah prepovedano že z avstrijskim zakonom leta 1870, pa vendar se je obdržalo do druge svetovne vojne.

Otroci v vojni so prav tako tema, ki jo lahko predstavimo v našem okolju (Slovenije in Evrope) iz zgodovinske perspektive obeh svetovnih vojn in nazadnje vojne v Bosni in Hercegovini ter na Hrvaškem. Uporabimo védenje otrok, ki ga imajo iz zgodovinskih učbenikov, knjig (posebej primerna je *Slovenština in jaz* Simone Lečnik (2013)), medijev, družinskih zgodb in pripovedovanj. Žal lahko vedno uporabimo tudi aktualne dogodke, ki jih otroci spremljajo ob gledanju televizijskih poročil, saj vojne na Bližnjem vzhodu, v Siriji ali Iraku vsakodnevno prikazujejo tragične zgodbe otrok.

Ogledamo si lahko še druge filme iz ponudbe Kinobalona s to tematiko in jih primerjamo s filmom **Bekas: Tahan, Bela in Sebastijan, Lore ...**

otroci in migracije

Na zgoraj opisano temo se navezuje širok spekter tem o migracijah otrok zaradi vojne ali številnih drugih razlogov, ko njihovi starši, pa tudi sami, iščejo miren prostor pod soncem in boljše življenje. Zaradi tega so se Kurdi posebej v 20. stoletju množično izseljevali oziroma bežali pred vojnama in nasiljem. Okoli milijon in pol jih danes živi zunaj Kurdistana, največ v Nemčiji, okoli 800.000. Številčna diaspora Kurdov je tudi v Izraelu in Franciji, manjše pa so v drugih evropskih državah, Švici, Avstriji, Danski, na Švedskem in v severni Ameriki. Tudi režiser filma, Karzan Kader, je pri enajstih letih s starši skrivaj prebežal v Evropo. Njegova zgodba ima sicer srečen konec. Z družino so uspeli najti zatočišče na Švedskem, kjer je končal šolanje in postal uspešen režiser. A kako drugače bi se lahko končala, če bi se na poti ponesrečili zaradi katere od številnih nevarnosti, ki prežijo na migrante, ali pa bi jim Švedska zavrnila azil oziroma jih obravnavala izrazito diskriminatorno?

Izpostaviti moramo težave migrantov, beguncev in iskalcev azila, med katerimi so tudi otroci in mladoletniki brez spremstva, ki poskušajo sami – tako kot brata v filmu – najti boljše življenje. V Evropi je približno 100.000 otrok brez spremstva. Otroci brez spremstva imajo pravico do skrbnika, ki štiti njihove pravice in koristi. Ne le da so primorani živeti brez staršev v državi, ki je ne poznajo – v nekaterih državah jim grozi celo pripor, ker nimajo dovoljenja za bivanje, ali pa so izpostavljeni nevarnosti trgovine z ljudmi. Otroci brez spremstva se lahko z nevarnostmi soočajo v državi izvora, med potovanjem in v državi sprejemnici. Vrsta zaščite in varstva, ki ju lahko prejme otrok brez spremstva, je odvisna od države, v katero je (pogosto naključno) vstopil, in se lahko razlikuje glede na to, ali otrok zaprosi za azil ali ne. (Več o tem lahko izveste na spletni strani Slovenske filantropije, od koder so tudi navedeni podatki http://www.filantropija.org/wpcontent/uploads/2015/01/CountryAssessments_SLO_WEB.pdf) Nekaj zanimivih podatkov za Slovenijo: število otrok brez spremstva, ki so bili nastanjeni v Centru za tujce v Postojni, je od leta 2008, ko jih je bilo 40, v letu 2012 padlo na 30. Število otrok in mladostnikov brez spremstva, ki so zaprosili za azil in bili nastanjeni v Azilnem domu v Ljubljani, je od leta 2008, ko jih je bilo 18, naraslo na 52 v letu 2012 (Ministrstvo za notranje zadeve). Število otrok brez spremstva, ki so v Sloveniji pridobili mednarodno zaščito, je od leta 2008, ko jo je dobil en prosilec, v letu 2012 naraslo na 12 odobrenih vlog (Slo. filantropija). V Sloveniji so mladoletni iskalci zatočišča (azila) nastanjeni v Azilnem domu na Viču v Ljubljani, kjer čakajo, da se zaključijo več let trajajoči postopki in sprejemanja odločitev o tem, ali v Sloveniji dobijo zatočišče ali ne. Največkrat so njihove prošnje zavrnjene. Mladoletni

iskalci zatočišča so v zadnjih letih večinoma iz Afganistana, Irana, Iraka, Somalije in drugih kriznih žarišč. Tudi tu je pomembno omeniti težka vojna in krizna obdobja, ko so se prebivalci Slovenije in njihovi otroci morali seliti po svetu – prisilno med vojnami in prostovoljno v obdobjih, ko so njihovi starši odhajali na delo v prekomorske ali pa v evropske države, predvsem v Nemčijo, Švico, Švedsko, Belgijo in Nizozemsko po letu 1960.

univerzalnost filma

Pomemben del pogovora o filmu je razgovor o podobnostih in razlikah v položaju, v katerem se otroci lahko znajdejo v našem okolju, ter o podobnostih in razlikah med njimi in obema bratoma. Kako bi se učenci primerjali z bratoma v smislu iznajdljivosti, samostojnosti, odločnosti, poguma, ne nazadnje pa tudi zasledovanja svojih sanj, načrtov in začrtanih ciljev? Kaj mislijo, da jih čaka v prihodnosti; imajo cilje in pričakovanja; načrte, kako jih uresničiti? Se zanašajo na »Supermana« ali nase in svoje bližnje? Kako pomembna je za njih družina?

Podatki iz raziskav kažejo, da mladi v Sloveniji zaupajo staršem in da je za njih družina zelo pomembna. Se strinjajo z babo Shalidom, da je družina močna, če je povezana? Seveda moramo razumeti družino v najširšem pomenu besede – tako, kot je opisana tudi v filmu, kjer baba Shalid pravi, da je on s svojim sinom družina, in Zani pojasni, da sta onadva z bratom prav tako družina.

